

Česká společnost otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku ČLS JEP (org. č. 32) Czech Society of Otorhinolaryngology, Head and Neck Surgery CzMA

Historie spolkového života české otorinolaryngologie (ORL) je neodlučně spjata s historií vzniku a rozvoje otorinolaryngologických klinik jako nositelek vědní, vzdělávací a léčebné aktivity. Obor se utvářel v průběhu druhé poloviny 19. století původně ze samostatně se vyvíjející otologie, která se odloučila z chirurgie, a laryngologie, která se vyvinula z interny. Obojí spojovala rinofaryngologie, jednotná etiopatogeneze zánětů a společné, v principu endoskopické vyšetřovací metody. Významně do základů oboru přispěl J. E. Purkyně svými výzkumy vestibulární závratí, poruch sluchu, řeči, polykání, slinné sekrece, řasinkového pohybu aj. Prvním českým habilitovaným otologem se stal v r. 1884 Jiří Czarda, který zahájil své přednášky na tehdy se ustavující české lékařské fakultě v Praze. Po jeho předčasném úmrtí nastoupil v r. 1886 Emilián Kaufmann, který přednášky z ušního lékařství rozšířil o „choroby hlasy, nosu a hltanu“. Vědeckou činnost jmenovaných i jejich následovníků lze v té době sledovat např. v Časopise lékařů českých a Živě. Samostatná univerzitní Císařsko-královská česká klinika pro choroby ucha, nosu a hltanu byla zřízena v r. 1892. V r. 1912 převzal kliniku prof. Otakar Kutvirt, který vybudoval úctyhodný léčebný, vzdělávací a vědní komplex (v areálu U Nemocnice) a sepsal též vynikající učebnici Ušního lékařství (1919). Kutvirtovým pokračovatelem se stal v r. 1929 prof. A. Přecechtěl, který si venia docendi v oboru otologie rozšířil v roce 1930 o obor laryngologie. K rozvoji oboru laryngologie přispěl studiem nitra

hrtanu pomocí laryngoskopického zrcátka fyziolog a Purkyňův žák Jan Nepomuk Čermák (1857). Laryngologie se u nás utváří kolem laryngo-rinologického ambulatoria při II. interní klinice v Praze (1895). V r. 1906 je ambulatorium přeměněno v samostatný univerzitní Císařsko-královský český ústav laryngologický. U jeho kolébky a rozvoje stál asistent a později profesor O. Frankenberger. Jeho pokračovatel prof. J. Císler byl též autorem českých učebnic o chorobách hrtanu a průdušnice (1908) a o chorobách nosu, hltanu a dutiny ústní (1909). Činnost ústavu, který později vedl prof. K. Greif, byla násilně ukončena za německé okupace. V souvislosti se vznikem druhé české univerzity založil v r. 1920 v Brně ORL kliniku prof. F. Ninger, žák prof. Kutvirta. Jeho následovníkem se stal prof. R. Hladký. Další kliniky vznikaly po druhé světové válce: v Hradci Králové (prof. J. Hybášek), v Plzni (prof. K. Greif a prof. F. Kotyza) a v Olomouci (prof. F. Lédl). V Praze r. 1946 položil základy dětské otolaryngologické kliniky prof. B. Wiškovský a v r. 1953 konstituoval v Nemocnici na Královských Vinohradech ORL kliniku prof. V. Hlaváček. Foniatrii, odnož ORL, založil prof. Seemann, nejdříve jako ambulatorium ušní kliniky (1922), později jako samostatné oddělení (1956) a kliniku (1967).

Rozvíjející se univerzitní základny oboru ORL svým posláním logicky záhy pociťovaly potřebu zajišťovat též postgraduální vzdělávání a širší možnost výměny vědeckých poznatků. V r. 1906 proto založil prof. Frankenberger „Sdružení českých oto-rhino-laryngologů“, jehož členové se scházeli na měsíčních schůzích s přednáškami, demonstracemi a diskusemi, od r. 1913 též na půdě otiatické kliniky, kterou vedl prof. Kutvirt. Činnost přerušila 1. světová válka. Dne 25. května 1921 svolali profesori Kutvirt, Výmola a Císler otorinolaryngology na ustavující schůzi „České společnosti oto-laryngologické“. Po schválení stanov se 5. listopadu 1921 konala první valná hromada. Členy společnosti se stalo 37 lékařů, předsedou společnosti byl zvolen prof. Kutvirt. První kongres společnosti byl uspořádán v Praze 4. června 1922, kdy – po rozšíření členské základny o slovenské kolegy – byl rozšířen také název na Československou otolaryngologickou společnost. Před 2. světovou válkou se pořádaly pravidelné měsíční vědecké schůze a jednou za rok vědecký kongres, nejen v Praze. Výsledky byly pravidelně publikovány jednak jako autoreferáty v Časopise lékařů českých, jednak v kongresových sbornících a výročních zprávách. V nich je zachycena též organizační aktivita a stav členské základny.

Před 2. světovou válkou byli po prof. Kutvirtovi předsedy společnosti profesori Císler (od r. 1929), Výmola (od r. 1931), Přecechtěl (od r. 1935); jako členové výboru pracovali mj. profesori Ninger, Greif a Wiškovský, docenti Hlaváček a Hybášek. V r. 1932 měla společnost jednoho čestného člena (Kutvirt), 13 korespondujících členů (např. Hautant, G. Portman, Sir Clair Thomson, Vojaček, Šercer) a 79 řádných členů. V r. 1940 měla společnost 101 členů. V poválečném období byli do funkce předsedy postupně zvoleni: prof. Wiškovský (od r. 1951), Kotyza (od r. 1952), Hladký (od r. 1960), Chládek (od r. 1973), Tichý (od r. 1981), I. Hybášek (od r. 1990), Fajstavr (od r. 1993), Betka (od r. 1995), Pellant, jun. (od r. 1999) a Kostřica (od r. 2001). Členy výboru byli dále mj. profesori J. Hybášek, Hlaváček, Klos, Sedláček, Černý, Bláha, Hubáček, Novák, Rems, V. Lejska, Faltýnek, docenti Škeřík, Čada, Plch, jun., Vokurka, primáři Plch, sen., a Venclík. Členská základna se rozrostla z 99 členů (r. 1945) na 370 (r. 1965), 530 (r. 1975), 623 (r. 1995) až na 859 v roce 2003.

V r. 1931 byla k počtě prof. Kutvirta založena pod jeho jménem cena, dodnes udělovaná jako cena odborné společnosti za prioritní vědecké práce v oboru ORL.

V r. 1990 společnost přizpůsobila svůj název běžně užívanému analogickými zahraničními společnostmi v Evropě a Americe a byl přijat název Česká společnost otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku.

Významné aktivity

Společnost pokračuje v pražských měsíčních vědeckých schůzích, které postupně od 50. let minulého století pořádají též otorinolaryngologické skupiny společnosti v Hradci Králové a Brně, později i v Plzni a Olomouci. K pravidelným ročním kongresům (do r. 2004 celkem 67) přistupují konference a sympozia, pořádané převážně mimo Prahu. Velmi dobré jméno české otorinolaryngologie ve světě dává základ pro konání sjezdů často s rozsáhlou mezinárodní účastí (dnes již z historických: např. Brno 1957, Hradec Králové 1965, Praha 1992) a mezinárodních kongresů (bronchologický v r. 1967, audiologický 1986, foniatrický 1973, 1982, 1989, 1993, vestibulologický v r. 1969, Dunajské ORL sympozium v r. 1978, všechny v Praze). Významnou úlohu sehrály zpravidla nadregionální bilaterální a trilaterální konference a sympozia, které byly zahájeny v r. 1962 s Polskem, později s někdejší NDR a SRN (pořádané ORL skupinou v Hradci Králové), nebo trilaterální s Maďarskem a NDR (ORL skupina Olomouc) a bilaterální s NDR (společnost a její sekce, ORL skupina Plzeň), s Rakouskem (společnost).

Většina sekcí naší společnosti spolupracuje vědecky a programově v rámci výzkumu a vzdělávání a při pořádání konferencí a kongresů, též s odpovídajícími sekcemi Slovenské společnosti pro otorinolaryngologii a chirurgii hlavy a krku, řada sekcí, jako např. otochirurgická a audiologická, foniatrická, dětské otorinolaryngologie, rinologická a neurootologická má i pravidelné styky s dalšími zeměmi, především střední Evropy.

V r. 1929 založil Kutvirt *Otolaryngologia slavica*, která publikovala práce v němčině, angličtině a francouzštině. Vynikající vědeckou úroveň garantovala redakční rada, ve které zasedli renomovaní otorinolaryngologové ze všech slovanských zemí. V období hospodářské krize časopis zaniká. Od r. 1921 do r. 1946 vycházely nejdříve obsáhlé kongresové sborníky a později výroční zprávy (celkem 27 ročníků), které publikovaly autoreferáty z odborných schůzí a *in extenso* hlavní přednášky kongresů. Významným počinem bylo vydání Československé otorinolaryngologické bibliografie 1850–1930 a též tehdy i pravidelné publikování autoreferátů ze schůzí a kongresu v *Časopise lékařů českých* a ve francouzském *Annales des maladies de l'oreilles*.

Časopis

V r. 1952 byl založen časopis *Československá otorinolaryngologie*, dnešní *Otorinolaryngologie a foniatrie* (v současnosti jako čtvrtletník formátu A4), který po 40 roků řídil Kiml a po něm až dosud Škeřík. Společnost nadále vydává kongresová abstrakta a příležitostně sborníky.

Zahraníční spolupráce

Vzrůstající prestiž českých otorinolaryngologů se obrátila již záhy po založení společnosti v jejich činnosti v zahraničních a mezinárodních ORL společnostech a redakčních radách zahraničních časopisů. V r. 1926 se stali Kutvirt, Ninger a Přecechtěl spoluzakladateli výběrové světové akademie, *Collegium Oto-Rhino-Laryngologicum Amicitiae Sacrum*, za jejíž členy byli záhy vybráni též Hybášek, Hlaváček a Wiškovský.

V poválečném období a i v současnosti se nejvýznamnější spolupráce tradičně váže ke společností všech sousedících států, i nadále se pokračuje např. v bilaterálních konferencích se SRN a Polskem. Všechny domácí kongresy, ale často také konference a vědecké schůze hostí pravidelně zahraniční odborníky, zejména k aktuálním vědeckým poznatkům, a naopak domácí odborníci vyjíždějí dnes běžněji než dříve na kongresy, včetně evropských a světových, nezřídka nejen k moderování sympoziálních celků a panelových diskusí, ale také jako lektori řady klinických operačních kurzů. Na domácí půdě pořádá např. rinologická sekce každoročně mezinárodní kurzy funkční rinochirurgie. Společnost je kolektivním členem Mezinárodní

a Evropské federace otorinolaryngologických společností, Evropské unie foniatrů aj., v nichž současně zaujímá trvalé místo v řídicích orgánech. Individuální členství má řada členů společností v národních otorinolaryngologických společnostech (především sousedních států) a mezinárodních organizacích, např. rinologických, laryngologických, audiologických, neurootologických, onkologických, foniatrických, logopedických a dětské otolaryngologie. Do celosvětového Collegium ORL Amicitiae Sacrum byli vybráni po 2. světové válce profesori Hladký, Sedláček, Černý a Chládek, nověji L. Voldřich, Betka a Vokurka.

Ocenění

Pro nedostačující dokumentaci nelze provést úplný výčet domácích a zahraničních poct, které získali členové naší společnosti za více jak 80 let jejího trvání. Většina představitelů české otorinolaryngologie byla poctěna čestným členstvím naší společnosti. Po jejím zastřešení ČLS JEP obdržela řada členů i opakovaně medaile J. E. Purkyně „Pro merito“ a několik členů bylo poctěno i jejím čestným členstvím. Významného ocenění se dostalo v r. 1998 prof. E. Černému, když mu byla udělena Purkyňova cena. Podobně se vůdčí osobnosti oboru staly čestnými členy zahraničních společností, zejména sousedních zemí: SRN, Polska, Maďarska, Rakouska a nově Slovenska. Přední univerzitní představitelé oboru byli poctěni medailami domácích i zahraničních fakult, univerzit a akademií. Prof. Hladký byl jmenován doktorem honoris causa na Komenského univerzitě. Několik akademických představitelů bylo jmenováno emeritními profesory univerzit. Členové společnosti byli poctěni cenami odborné společnosti a také opakovaně Cenou prezidia ČLS JEP a státními cenami.

Vnitřní členění

- Sekce foniatrická byla založena v r. 1958 prof. M. Seemanem. Později ji vedli prof. K. Sedláček, doc. E. Sedláčková, prof. A. Novák, doc. Z. Kasl, dr. O. Dlouhá a nyní dr. I. Jedlička. Sekce pořádá každoročně vlastní sjezdy a organizovala i řadu mezinárodních foniatrických, logopedických a audiologických kongresů.
- Sekce dětské otorinolaryngologie byla založena v r. 1952 prim. Kučerou. Později ji řídili prof. J. Klos, prof. V. Lejska a prof. J. Fajstavr; v současnosti je předsedou doc. Z. Kabelka. Pořádá sjezdy každý druhý rok.
- Sekce otolaryngologie a audiologie (původně pro otosklerózu a kochochirurgii) byla založena v r. 1958 akademikem A. Přecechtělem, později byla řízena prof. K. Sedláčkem a v současnosti dr. I. Šejnou. Pořádá každoročně celodenní konferenci.
- Sekce onkologická, založená v r. 1968, byla řízena prof. K. Bláhou, potom prof. O. Šiblem, prof. J. Betkou a nyní doc. J. Klozarem. Pořádá každoročně konferenci.
- Sekce rinologická byla založena a je dodnes řízena doc. J. Vokurkou. Pořádá každoroční vícedenní konference s pneumology, alergology a všeobecnými lékaři a kurzy endoskopické rinochirurgie.
- Sekce neurootologická byla založena v r. 1973 a dlouhodobě ji řídil prof. E. Černý, nyní doc. M. Novotný. Pořádá symposia, též na mezinárodní úrovni a spolupracuje zejména s neurology.
- Sekce chirurgie baze lební je mezioborovou sekci se společnostmi neurochirurgickou a stomatologickou. Byla založena v r. 1996 a každoročně pořádá konference.
- Sekce endoskopická byla založena v r. 1968 prof. R. Hladkým a v jejím dalším řízení se postupně vystřídal více odborníků, mj. doc. B. Uchytíl; nyní sekci řídí dr. Březovský.
- Sekce mladých otorinolaryngologů byla založena v r. 1986 k prohloubení odborného růstu lékařů do 35 roků. Každé dva roky pořádá sjezdy.

- Sekce ambulantních lékařů vznikla v r. 1967, s cílem podpořit odborný růst lékařů ambulantní sféry; pořádá každoročně konference.
- Sekce farmakologická byla založena v 80. letech minulého století a jejím úkolem je poskytovat informace směřující k účelné farmakoterapii.

Předseda: Prof. MUDr. Roman Kostřica, CSc.

ORL klinika Fakultní nemocnice u sv. Anny v Brně,
Pekařská 53, 602 00 Brno

Místopředsedové: Prof. MUDr. Jan Betka, DrSc.

ORL klinika FN FVL,
V Úvalu 84, 156 05 Praha

MUDr. Mojmír Lejska, CSc.

Audio-fon centr, Obilní trh 4, 602 00 Brno

Vědecký sekretář: Doc. MUDr. Jan Vokurka, CSc.

ORL klinika FN, 500 05 Hradec Králové

Podklady zpracoval prof. MUDr. Ivan Hybášek, DrSc.